

Впродовж курсу викладач застосовує принцип топічної модульної організації навчального змісту на противагу традиційному послідовному викладу. Це дає змогу утримувати кінцеву мету в загальних рамках курсу та водночас надавати учасникам широкую свободу у виборі актуальних тем і напрямів роботи.

Список використаних джерел

1. Бабич Р. Ю. Принципи розвивального навчання в структурі навчальних організаційно-діяльнісних ігор. *Соціальні теорії та практики в контексті сучасної культури* : 3б. матеріалів всеукр. науково-практ. конф., м. Дніпро, 25 трав. 2025 р. Дніпро, 2025. С. 74–77.
2. Дідковський С. В. Проектування учбових ігор по підготовці консультантів. *Вісник Київського університету. Соціологія. Психологія. Педагогіка*. 2002. Вип. 12-13. С. 141-146.
3. Карпова О. О. Неформальна освіта в Україні очима студентів та випускників: переваги, недоліки, виклики. *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку* : V Міжнар. науково-метод. конф., м. Одеса, 2022 р. URL: <https://www.researchgate.net/publication/366386188> (дата звернення: 22.09.2025).
4. Павлик Н. П. Неформальна освіта у системі освіти України. *Освітологічний дискурс*. 2016. Т. 2, № 14. С. 27–37.
5. Barriers to implementing problem-based learning at the school of medicine of Debre Berhan University, Ethiopia / A. S. Tefera et al. *BMC Medical Education*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1186/s12909-024-05252-1> (date of access: 22.09.2025).
6. Illich I. D. *Deschooling Society*. New York : Harper & Row, 1973. 116 p. URL: https://archive.org/details/730131-deschooling-society-by-illich-1973?utm_source=chatgpt.com (date of access: 22.09.2025).
7. Robinson K., Aronica L. *Creative Schools: Revolutionizing Education from the Ground Up*. London : Allen Lane, 2015. 292 p.

БАРНА Х.В., ВОВЧОК В.М.,

Мукачівський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ОНТОГЕНЕЗІ

Мовлення дитини розвивається в процесі онтогенезу разом з мовно-слуховим та мовно-руховим аналізаторів. Ці аналізаторні системи взаємопов'язані та взаємозумовлені. Формування фонематичних процесів нерозривно пов'язане з

функціонуванням слухового аналізатора, який передусім забезпечує формування у дітей слухового відчуття та слухового сприймання різних акустичних явищ [1].

В перші тижні життя дитини починають розвиватися орієнтувальні реакції на різноманітні звукові подразники. Поступово у дітей формується вибіркове ставлення до звуків навколишнього середовища. У 3 місяці в дітей виникає специфічна форма зорово-слухового зосередження на голосі того, хто з ними розмовляє, у 4 місяці така реакція набуває форми пошуку дитиною обличчя того, хто з нею розмовляє. Завдяки такому зосередженню дитина має можливість спостерігати окремі складові акту породження мовних звуків. Поява гуління це перші неусвідомлені вправи дитини з розвитку власного артикуляційного апарату та зосередження слухового аналізатора у сприйманні власного голосу. На цій основі дещо пізніше у дитини виникне уміння координувати діяльність мовно-слухового та мовно-рухового аналізаторів, що є важливою передумовою для розвитку власного мовлення.

В 5–6 місяців формується лепет серед якого домінують відкриті складі: приголосний + голосний. Саме їх домінування наводить на думку про диференціацію дитиною окремих голосних та приголосних звуків, щонайменш на артикуляційному рівні. Психолінгвісти стверджують, що саме з 5–6 місяців дитина починає оволодівати національною фонетичною системою рідної мови. Однією з функцій слухового аналізатора є диференціація звуків за сукупністю їхніх акустичних ознак. Розрізнення звуків на сенсорному рівні дозволяє нам відтворити їх на артикуляційному рівні. Мовно-руховий аналізатор формується значно довше, ніж мовно-слуховий. Поява лепету – це не лише свідчення правильного розвитку мовно-рухового аналізатора дитини, але й незаперечний факт сформованості в дитини *першого рівня мовленнєвого слуху* – сенсорного. Через артикулювання дитина матеріалізує та певним чином стабілізує диференційовані акустичні відчуття. Саме вправлення в імітації звуків дозволяють малюку ще і ще раз акцентувати свою увагу на їхньому звучанні.

Результатом такої клопіткої роботи мовно-рухового та мовно-слухового аналізаторів є формування у дитини *другого рівня мовленнєвого слуху* – перцептивного (або гностичного), що в логопедії традиційно називається *фонематичним слухом* [3]. Процес формування фонематичного слуху займає не один місяць. До 10 місяця у вислові семантично значимими для дитини є лише інтонація та ритм. Слова та їхнє звукове оформлення для дитини цього віку є малозначимими. І лише з 10 місяців дитина поступово починає зважати на звукове оформлення слів як на засіб кодування певної семантичної інформації.

З початком формування перцептивного рівня слухового сприймання у дитини з'являються і перші слова, тобто стабільні звукокомплекси, що пов'язані з

певним значенням. Річ у тому, що засвоєння фонемного складу мови забезпечує стабілізацію слухового сприймання та створює можливість засвоювати звукові оболонки слів значно продуктивніше. А стабільні звучання дитина значно легше співвідносить з певними значеннями. Ця взаємозалежність чітко проявляється на другому році життя дитини. У міру формування перцептивного рівня слухового сприймання словник дитини невпинно зростає. Однак темпи цього зростання є неоднаковими. Так, появу перших слів чітко можна співвіднести з початком формування перцептивного рівня слухового сприймання, а різке зростання словника у період з 1 р. 8 м. до 2 років – із завершенням цього процесу.

Як зазначає Є. Ф. Соботович, саме у віці 2 років перцептивний рівень слухового сприймання (або *фонематичний слух*) є практично повністю сформованим, що проявляється у вмінні дитини розрізняти на слух усі фонемі рідної мови, стабілізації імпресивної та експресивної лексики, якою володіє дитина. За умов звичайного розвитку на основі сформованого у дворічному віці фонематичного слуху відбувається подальше формування фонематичного сприймання. В процесі подальшої комунікації удосконалюються навички фонематичної та артикуляційної диференціації звуків, власне мовлення виходить на якісно новий рівень. Закінчується цей процес до чотирьохрічного віку. Завдяки сформованому фонематичному слуху дитина може активно засвоювати нові слова [2].

Список використаних джерел

1. Брушневська І. М. Механізми розвитку фонематичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей за умов звичайного онтогенезу. *Педагогічні науки*. 2016. №LXX (1). С.84-89.
2. Соботович Є. Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку. *Дефектологія*. 2003. №2. С.2-11.
3. Тищенко В. В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. *Теорія і практика сучасної логопедії. Вип.4*. Київ : Актуальна освіта, 2007. С.3-18.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>